

מכתב - אלת לכת (1)

י"ד, ה'. ויאמרו מה זאת עשינו כי
שלהנו את בני ישראל מארצנו.

(זכר) לקחו בדברים. פירוש שכאדם לא
שייך לקיחה, לפי שיעקר האדם כמה שהוא
חי משכילי, ובוזה לא שייך לקיחה, שאף על
פי שהוא לוקח גוף האדם כרשותו - אין
שכלו ודעתו יכול לקחת, ולפיכך פירש
שלקחו בדברים, והשתא אתי שפיר דלקח גם
דעתו כרשותו בדברים. וכן בכל מקום
שכתוב אצל האדם לקיחה מפרש אותו הרב
כענין זה, שפתחו בדברים, כדי שיבא
הלקיחה גם כן על דעת האדם, שהוא עיקר
האדם, ואם לא כן לא היה בא לקיחה על
האדם, שיעקר האדם הוא דעתו ושכלו:

לכאורה תמוה מאד, וכי שכתו כבר את
המכות עד שתמהים הם ותוהים מה זאת
עשינו וגו', והלא לא כרצונם שלחו את בני
ישראל כי אם אחר עשרה מכות. ונבאר
לכאור כשני אופנים:

(א) כאן גילתה לנו החורה עד כמה כח
הרצון מטעה את השכל הישר, עד שאפשר
לשכוח מה שראה בעיניו לפני שבעת ימים,
וגם מיתת הכן הככור, וכל חורבן הארץ, כמו
שכתוב [י' פ"ז]: הטרם חדע כי אכדה
מצרים, ואם יש רק פתח קטן וצר לטעות בו,
יבוא הרצון ויטעה את השכל; והלא אחר
עשרה מכות הללו, שכבר נוכח לדעת כי ד'
הוא בעל היכולת ומשגיח ושופט, ועתה
רואה הוא כי בעל צפון נשאר מכל אלהי
מצרים [רש"י בפסוק ב'], וטועה הוא כי הוא
ש"סגר עליהם המדבר, והלא רואה הוא את
עמוד הענן ואת עמוד האש כי ד' הולך
לפניהם, ואף על פי כן לא יירא ולא יחת.
ואח"כ כשרואה שהים מתבקע היה לו לחזור
לאחרי, כי הלוא רואה הוא בחוש כי שלא
כדרך הטבע הוא, ואעפ"כ הוא הולך
אחריהם כים תחת הקיר הנטוי של המים
העומדים בנס, אלא שכאן ג"כ נשאר לו
פתח, כי הלוא מנשב רוח קדים, וכודאי
הרוח עשה כן, וזהו רק מרצונו להשתעבד
כששים רכוא עבדים, וכמו שכתב
הרמב"ן¹².

(ב) י"ל לפי מה שכתבתי לעיל בפרשת

מכתב

(ח) ויחוק לב פרעה שהיה לבו הלוק אם ירדוף
ואם לא ירדוף: אחרי בני ישראל להודיע
שבחו של ישראל שאלו היתה אומה אחרת לא
היה פרעה רודף אחריה: ובני ישראל יוצאים ביד
רמה מגיד הכתוב שכשהיו המצרים רודפים אחרי
ישראל היו מנאצים ומחרפים ומגדפים אבל ישראל
מבומבם ומשבחים ונותנים שיר שבח וגדולה
תהלה תפארת למי שהמלהמה שלו כענין שנאמר
רוממות אל בגרונם (תהלים קמט) (בשקום) וחרב
פיפיות בידם רומה על השמים אלהים (שם נז)
ואומר ה' אלהי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית
פלא עצות מרהיק אמונה אומן (ישעיה
כה). (ובני ישראל יוצאים ביד רמה בריש גלי.
דבר אחר שהיתה ידן של ישראל רמה על מצרים):
(פרשה ב) (ט) וירדפו מצרים אחריהם מגיד שלא
נכשל אחד מהם בדרך שמא ינחשו
ויחזרו להם לאחוריהם. וכן מצינו שהעכו"ם
מנחשים שנאמר כי הגוים האלה אשר אתה יורש
אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו (דברים
יח) ומתיב וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים
בידם (במדבר כב) (ואת בלעם בן בעור הקוסם
הרגו בחרב (שם לא)) וזקני מדין נחשו וחזרו
לאחוריהם. וישיגו אותם חזנים על הים וגו':

(י) ופרעה הקריב (הוא הקריב הפורענות לבא
עליו. ד"א) כיון שראה פרעה שנגשאר בעל
צפון אמר בעל צפון הסכים על גורתי אני חשבתי

ל'אגדם במים ובעל צפון הסכים על גורתי התחיל
מזבח ומקטר ומשתחוה לע"ו. שלו לכך נאמר
ופרעה הקריב לזבח ולקטר. ד"א ופרעה הקריב
קרב עצמו ומהר ללכת ולרדוף אחריהם. מה
שהלכו ישראל בשלשה ימים הלכו האיקטורים
ביום ומחצה ומה שהלכו האיקטורים ביום ומחצה
הלך פרעה ביום אחד לכך נאמר ופרעה הקריב.
וישאו בני ישראל את עיניהם כיון שהכו ישראל
האיקטורים יודעין שסופן לרדוף אחריהם. והנה
מצרים נוסע אחריהם נוסעים אין כתיב כאן אלא
נוסע מגיד שנעשו כולן* תורמיות תורמיות כאיש
אחד. מכאן למדין מלכיות להיות מנהיגות תורמיות - 10

תורמיות: וייראו מאד וגו' מיד וזפטו להם אומנות
אבותם אומנות אברהם יצחק ויעקב. באברהם הוא
אומר בית אל מים והעי מקדם ויבן שם מזבח לה'
ויקרא בשם ה' (בראשית יג) ויטע אשל בבאר
שבע וגו' (שם כא). ביצחק הוא אומר ויצחק בא
מבוא באר לחי ראי (שם כד). (וכתיב) ויצא יצחק
לשוח בשדה אין שיחה אלא תפלה שנאמר ערב
ופקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי (תהלים
נח). וכתיב אשפוך לפניו שיחי צרתי לפניו אגיד
וגו' (שם קמב). וכתיב תפלה לעני כי יעטוף ולפני
ה' וגו' (שם קב). ביעקב מהו אומר. (יפגע במקום
וילן שם כי בא השמש בראשית כח) אין פגיעה
אלא תפלה שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם

לקט מקורות – ים סוף

1. שש מאות רכב בחור – זוהר: ישראל 600,000 וכנגדם לקח 600 רכב בחור שהם כנגד הבחורים וכנגד הטף אמר וכל רכב מצרים וכנגד שאר העם אמר ושלישים שהם כנגד הזקנים.
2. ופרעה הקריב – שהקריב ישראל לתשובה. ארי ברכיה יפה היתה הקרבת פרעה לישראל ממאה צומות ותפילות שכיוון שרדפו אחרים וראו אותך נתיראו מאד ותלו עיניהם ועשו תשובה והתפללו שנאמר ויצעקו בניי אל ה', (שמו"ר).
3. נוסע אחריהם – רש"י, בלב אחד כאיש אחד ובמ"ת "ויתן שם" – כאיש אחד בלב אחד.
4. אבני נזר – כי בעצם בניי הם כאיש אחד בשרשם וחסר להם רק שיהיו גם בלב אחד מה שאין כן אוה"ע המפוצלות בשרשן ורק לב אחד ורצון אחד להשיג דבר מסוים עשוי לעשותן כאיש אחד.
4. מכילתא + תרגום יונתן – 4 כתיב נעשן על הים.
 - א. אחת (ראובן, שמעון ויששכר) שאומרת נפול אל הים. "התיצבו וראו"...
 - ב. אחת אומרת (זבולון; בנימין ונפתלי) נשוב מצרימה – "כאשר ראיתם את מצרים"...
 - ג. אחת אומרת (יהודה ויוסף) לעשות מלחמה – "ה' ילחם לכם"...
 - ד. ואחת אומרת (לוי, גד ואשר) נצווה כנגדן – ואתם תחרישון.
5. "ויצעקו" – "תפסו אומנות אבותם" – מהר"ל תפילה כמנהג אבותם – אך חסרה להם כוונה, התפללו מתוך הרגל.

- ברטונוה – שבגנותך דבר הכתוב שמה שצעקו לא היה בלב שלם כי אם מנהג אבות שלא היה צריך אלא לכתב. ויצעקו אל ה', שהרי ידענו שבבניי דבר הכתוב אלא להשמיענו שמה שצעקו לא היה אלא מפני היותן בניי שתפסו אומנות אבותם.
- דבק טוב (ר' שמעון אושנברגן) שמתחילה התפללו וכשראו שלא חזר פרעה אמרו לא נתקבלה תפילתנו ואז ויאמרו אל משה...
- ספר הזכרון – (הרב בקראט) ויצעקו – תפסו אומנות אבותם ולי תפילה הוא, לא לשון צעקת תרעומת והטחת דברים ובאמרם המבלי אין קברים על משה התרעמו ולא כלפי השכינה.
- ר' יצחק אבוהב – שכוונת המדרש היא שלא היתה תפילתם בתום לבב אלא כמנהג אבותיהם כמצות אנשים מלומדה שאין דרך המתפלל ומתחנן להטיח דברים ולומר המבלי ונכון הפרוש הזה דאם לא כן די הוא שיאמר (רש"י) ויצעקו – לשי תפילה, מה ענין לאומנות אבותם.
6. חידת הראב"ע
- ארבעה עמדו על הים
 צור וצור וצאן וצ'ר
 צ'ר הצ'לק ל'צאן וצ'אן צ'עק ל'צ'יר
 וצ'יר צ'עק לצ'ור וצ'ור צ'ור לצ'יר
 צ'א וצ'לץ צ'אני מ'יד צ'ר
 פ'ענתי א'ת ח'ידה!
7. מה תצעק אלי (מ"ר) הכל שווין בתפילה לפני המקום, תדע לך כשיצאו ישראל ממצרים רדף אחריהם פרעה שנאי ופרעה הקריב וכתוב "ויצעקו אל ה'" התחיל משה אף הוא מתפלל לפני המקום א"ל הקב"ה למשה מה אתה עומד ומתפלל כבר התפללו בני ושמעתי תפילתן שנאי מה תצעק אלי.